

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УКРАЇНИ**

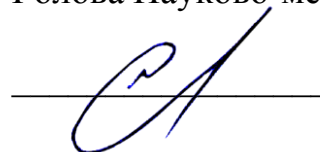
ФАКУЛЬТЕТ ЗДОРОВ'Я, ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І ТУРИЗМУ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
(протокол № 1 від 27.08.2020)

Голова Науково-методичної ради

М. В. Дутчак

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ

рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

спеціальність: 227 Фізична терапія, ерготерапія

освітньо-наукова програма: Фізична терапія, ерготерапія

код дисципліни в освітньо-науковій програмі: ОЗ 1

мова навчання: українська

Київ – 2020

РОЗРОБНИКИ:

Пінчук Євген Анатолійович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, **pin4uck.jen.yandex.ua**

Козьма Василь Васильович, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, **kozma_v@meta.ua**

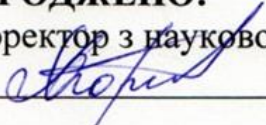
РЕКОМЕНДОВАНО:

Кафедрою соціально-гуманітарних дисциплін
(засідання кафедри 24.06.2020 р., протокол № 8)

Завідувач кафедри професор Є.А. Пінчук

ПОГОДЖЕНО:

Проректор з науково-педагогічної роботи

 О. В. Борисова

Начальник навчально-методичного відділу

 С. І. Попович

Начальник відділу забезпечення якості вищої освіти

 О. І. Рудешко

Завідувач відділу докторантури та аспірантури

 Л. В. Денисова

Анотація навчальної дисципліни. Дисципліна спрямована на засвоєння студентами найважливіших питань філософії науки, дослідження взаємозв'язків філософії та науки. В процесі вивчення курсу особлива увага приділяється методологічним питанням, які мають велике значення для майбутніх фахівців різних галузей наукового знання. Курс включає основні положення найпоширеніших сьогодні філософських методологій науки. Обсяг дисципліни – 3 кредити ЄКТС. Курс «Філософія та методологія науки» органічно пов'язаний як з нормативною дисципліною «Філософія», так і з дисциплінами соціально-гуманітарного спрямування, що складають зміст навчального процесу всіх спеціальностей НУФВСУ.

Abstract of the discipline. The discipline is aimed at mastering students the most important issues of philosophy of science, the interrelations of philosophy and science. In the course of the course, particular attention is paid to methodological issues that are of great importance for future professionals in various fields of scientific knowledge. The course includes the basic provisions of the most widely used philosophical methodologies of science today. Discipline –3 ECTS credits. The course "Philosophy and Modern Methodology of Scientific Research" is organically linked to both the normative discipline of "Philosophy" and to the disciplines of social and humanitarian direction, which make up the content of the educational process of all specialties of NUFVVSU.

Мета навчальної дисципліни – формування знань студентів щодо історії філософської думки, забезпечення глибокого засвоєння специфіки філософського осягнення світу, сприяння формуванню високої світоглядно-методологічної позиції; сформувати вміння використовувати методологічні настанови та принципи у конкретних наукових дослідженнях та міждисциплінарних наукових галузях.

Перелік компетентностей, які формуються під час вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньо-професійної програми «Фізична терапія, ерготерапія» для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальністю 227 Фізична терапія, ерготерапія галузі знань 22 Охорона здоров'я

Шифр	Компетентності
Загальні компетентності	
ЗК1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, вирішення проблем.
ЗК2	Здатність працювати в міжнародному контексті.
ЗК3	Здатність розвиватися, вчитися і володіти актуальними знаннями.
Фахові компетентності спеціальності	
ФК1	Здатність до критичного осмислення та перевірки припущень чи висновків, зроблених іншими дослідниками під час попередніх фундаментальних та прикладних досліджень,

	комплексного та системного аналізу процесів у фізичній терапії та/або ерготерапії в Україні та інших країнах.
ФК2	Здатність виявляти та формулювати наукові проблеми, планувати та виконувати оригінальні дослідження, отримувати результати, які дозволяють переосмислити наявні та створити нові цілісні знання та/або професійні практики у фізичній терапії, ерготерапії та дотичних до них міждисциплінарних напрямках.
ФК3	Здатність розуміти та застосовувати методологію наукових досліджень, обирати відповідні методи для ефективного вирішення конкретних науково-практичних завдань у фізичній терапії та/або ерготерапії.
ФК4	Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами, розуміти та знати англійські наукові джерела за напрямом досліджень.
ФК5	Здатність використовувати сучасні інформаційні технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та навчальній діяльності.
ФК6	Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у фізичній терапії та/або ерготерапії.
ФК7	Здатність прогнозувати вплив досліджень на особу та суспільство, відповідати за отримані наукові результати, дотримуватись етичних норм і правил академічної доброчесності у науково-педагогічній та практичній діяльності.

Обсяг навчальної дисципліни – 3 кредити ЄКТС, які розподіляються у годинах:

Форми навчання	Види навчальних занять				Самостійна робота	Разом
	лекції	лабораторні	практичні	семінарські		
Денна	10	0	0	20	60	90
Заочна	10	0	0	0	80	90

Статус навчальної дисципліни: обов'язкова.

Передумови для вивчення навчальної дисципліни: успішне опанування такими навчальними дисциплінами: на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти: «Філософія».

Програма навчальної дисципліни.

Тематичний план навчальної дисципліни

Номер і назва теми	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лб	інд	с.р.		л	п	лб	інд	с.р.
Тема 1. Наука як предмет філос. дослідження	10	2	2			6	10	2				8
Тема 2. Особливості наукового пізнання. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання	10	2	2			6	10	2				8
Тема 3. Філософські засади наукової картини світу	10	2	2			6	10	2				8
Тема 4. Наукова раціональність як філософська проблема	10	2	2			6	10	2				8
Тема 5. Сучасні проблеми методології наукового пізнання	10	2	2			6	10	2				8
Тема 6. Наука і техніка в суспільстві, філософія науки та філософія техніки	8		2			6	8					8
Тема 7. Науково-технічна революція та особливості сучасної науки	8		2			6	8					8
Тема 8. Філософія глобальних проблем сучасності та концепція сталого розвитку	8		2			6	8					8
Тема 9. Екологізація суспільства та формування екологічної філософії	8		2			6	8					8
Тема 10. Етика науки	8		2			6	8					8
Всього годин	90	10	20			60	90	10				80

Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Наука як предмет філософського дослідження

Історія науки. Виникнення передумов наукових знань в стародавньому світі. Зародження і розвиток класичної науки.

Наука і суспільство. Багатоманітність форм знання. Наукове і позанаукове знання. Наукове знання як система, його особливості і структура. Класифікація наук і проблема періодизації історії науки.

Наука як соціокультурний феномен. Наука, людина, повсякденність. Наука як відповідь на людські потреби.

Філософія науки. Співвідношення філософії і науки. Предметна сфера філософії науки. Виникнення філософії науки як наряду сучасної філософії.

Етапи розвитку філософії науки. Позитивізм. Емпіріокритицизм. Неопозитивізм. Постпозитивізм. Особливості філософії науки кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Тема 2. Особливості наукового пізнання. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання.

Рівні мислення (розсудок, розум). Форми мислення (поняття, судження, умовивід). Особливості емпіричного дослідження. Емпіризм і схоластичне теоретизування. Прийоми і засоби емпіричного дослідження: опис, порівняння, вимірювання, спостереження, експеримент, аналіз, індукція. Факт як найважливіший елемент емпіричного дослідження. Фактуалізм і теоретизм у розумінні природи факту. Емпіричні узагальнення.

Специфіка теоретичного пізнання та його форми. Співвідношення раціональної та ірраціональної, інтуїтивної та дискурсивної (логічної) сторін пізнання. Структурні компоненти теоретичного пізнання: проблема, гіпотеза, теорія, закон.

Структура і функції наукової теорії. Основні елементи структури теорії: вихідні основи (фундаментальні поняття, принципи, закони, рівняння, аксіоми), ідеалізований об'єкт, логіка теорії, філософські настанови, соціокультурні та ціннісні фактори, сукупність законів і тверджень, виведених як наслідки з основоположень. Основні типи теорій. Специфічна структура теорій соціально-гуманітарних наук. Закон як ключовий елемент наукової теорії. Класифікація законів. Єдність емпіричного і теоретичного, теорії та практики.

Тема 3. Філософські засади наукової картини світу

Історичний ракурс проблеми наукової картини світу. Світоглядне значення наукової картини світу.

Механістична картина світу та її теоретичні і соціокультурні наслідки. Електродинамічна картина світу. Квантово-релятивістська картина світу – фізична картина світу за часів некласичної науки та її філософські засади. Суперечність між гносеологічними і онтологічними засадами квантово-релятивістської картини світу.

Проблема скінченності і нескінченності простору і часу в контексті космологічних уявлень: класичних (Ньютон), релятивістських (Ейнштейн, Фрідман), сучасних (Вайнберг, Лінде). Проблема незворотності часу в класичній і некласичній фізиці.

Причинність і необхідність в класичній фізиці: лапласівський детермінізм і динамічні закони. Ймовірнісна причинність в некласичній науці: статистичні закони як зв'язок необхідного і випадкового.

Редукціонізм: його можливості та межі. І.Пригожин: Синергетика як нове світобачення. Руйнування звичних уявлень про світ. Хаос в якості створюючого начала. Закономірність і випадковість. Шляхи розвитку складноорганізованих систем. Механізм локалізації (виникнення структур та їх еволюція). Принципи оперування зі складними системами та керування

ними.

Тема 4. Наукова раціональність як філософська проблема

Класична і некласична раціональність: розум і культура. Багатоманітність форм раціональності. Раціональність як спосіб відношення людини до світу. Структура і типологія раціональності.

Детермінанти розвитку наукової раціональності. Історичні типи наукової раціональності. Глобальні наукові революції і зміна історичних типів наукової раціональності. Класичний ідеал раціональності і його втілення в історичному типі раціональності класичної науки.

Раціональність в когнітивних і соціальних системах.

Соціокультурні та екзистенційні передумови кризи наукової раціональності. Наука як форма панування і фактор відчуження. Проблема налагодження зв'язку науки з життєвим світом людини. Наукова раціональність і техніка. Технізація і життєвий світ. Раціоналістичний проект модерну та його критика. Сучасна філософія науки на шляху до нового розуміння наукової раціональності.

Тема 5. Сучасні проблеми методології наукового пізнання

Метод і методологія. Класифікація методів. Основні моделі співвідношення філософії і спеціальних наук.

Функції філософії в науковому пізнанні. Загальнонаукові методи і прийоми дослідження. Нормативний характер методологічних принципів науки. Загальнонаукові методологічні принципи як вимоги до наукової теорії. Вимога перевірюваності або принцип спостережуваності. Вимога максимальної узагальненості теорії або її пояснювальної сили. Вимога передбачувальної сили теорії. Вимога принципової простоти теорії. Розуміння і пояснення.

Основні методологічні програми сучасності: індуктивізм, фальсифікаціонізм, конвенціоналізм, історизм.

Стиль наукового мислення як конкретно-історичний спосіб існування ідеалів і норм наукового дослідження, що відповідає науковій картині світу свого часу. Методологічні принципи як складова стилю наукового мислення, історичний характер методологічних принципів конкретних наук, їх евристична роль.

Тема 6. Наука і техніка в суспільстві, філософія науки та філософія техніки

Специфіка наукового пізнання. Наука як особлива форма суспільної свідомості. Техніка та технічне знання. Роль науки у розвитку продуктивних сил суспільства. Наука в системі духовної культури людства, її соціальні функції. Наука й освіта. Сцієнтизм та антисцієнтизм.

Позитивізм і формування філософії науки. Філософія науки і загальне наукознавство ХХ ст. Філософія техніки як особлива галузь знання та

особливість її розвитку у ХХ-ХХІ ст.

Тема 7. Науково-технічна революція та особливості сучасної науки

Сутність науково-технічної революції, її унікальність в історії людства та часові межі. Основні напрями НТР та особливість її новітнього (технологічного) етапу. Комп'ютерна революція та інформатизація суспільства. Соціальне значення персонального комп'ютера.

Інформаційна культура особи і суспільства. Проблема інформаційної культури вченого. Соціальні наслідки науково-технічної революції. НТР і природа людини. Тенденції розвитку науки на рубежі ХХ-ХХІ ст. Формування загального наукознавства як результат самопізнання науки.

Тема 8. Філософія глобальних проблем сучасності та концепція сталого розвитку

Суть і зміст глобальних проблем, їх класифікація. Проблема людини як фокус усіх глобальних проблем. Римський клуб та його роль у формуванні глобалістики як специфічної галузі наукових досліджень. Формування концепції сталого розвитку суспільства.

Вчення В. І. Вернадського про ноосферу як фундамент ноосферної стратегії сталого розвитку. Роль науки у вивченні та розв'язанні глобальних проблем. Ідея Екологічної Конституції Землі як поглиблення концепції сталого розвитку. Методологічні засади ЕКЗ та створення її інформаційної бази. Роль сучасної науки у формуванні концепцій сталого розвитку та Екологічної Конституції Землі.

Тема 9. Екологізація суспільства та формування екологічної філософії

Глобальна екологічна криза та об'єктивний зміст екологічного імперативу сучасності. Розвиток екологічного знання в ХХ-ХХІ ст. Традиційна та соціальна екологія. Поняття екологізації суспільства та її основні напрями. Соціальна роль екологізації науки й освіти. Зародження екологічної етики, її відмінність від класичної моделі цієї галузі знання. Формування екологічної філософії та її особливості. Роль екологічної філософії в організмі сучасної науки, її зв'язки з іншими інтегративними дисциплінами соціологічного спрямування – екологічною економікою, екологічним правом, екологічною психологією тощо.

Тема 10. Етика науки

Етика як філософська теорія моралі. Загальна етика та утворення галузей професійної етики. Мораль та етичні норми діяльності в науці. Причини формування етики науки. Ставлення вченого до пошуку істини і природа наукових помилок. Плагіат, компіляція і шахрайство в науці. Особисті інтереси науковця, корпоративні та суспільні інтереси. Соціальна відповідальність вченого. Учитель і учень в науці. Наукова школа. Морально-етичні проблеми авторства та співавторства в науці. Патріотична позиція вченого.

Тематика практичних занять

Номер і назва теми дисципліни	Номер і назва теми практичних (семінарських) занять	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Тема 1. Наука як предмет філософського дослідження	1. Наука як предмет філософського дослідження	2	–
Тема 2. Особливості наукового пізнання. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання.	2. Особливості наукового пізнання. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання.	2	–
Тема 3. Філософські засади наукової картини світу	3. Філософські засади наукової картини світу	2	–
Тема 4. Наукова раціональність як філософська проблема	4. Наукова раціональність як філософська проблема	2	–
Тема 5. Сучасні проблеми методології наукового пізнання	5. Сучасні проблеми методології наукового пізнання	2	–
Тема 6. Наука і техніка в суспільстві, філософія науки та філософія техніки	6. Наука і техніка в суспільстві, філософія науки та філософія техніки	2	–
Тема 7. Науково-технічна революція та особливості сучасної науки	7. Науково-технічна революція та особливості сучасної науки	2	–
Тема 8. Філософія глобальних проблем сучасності та концепція сталого розвитку	8. Філософія глобальних проблем сучасності та концепція сталого розвитку	2	–
Тема 9. Екологізація суспільства та формування екологічної філософії	9. Екологізація суспільства та формування екологічної філософії	2	–
Тема 10. Етика науки	10. Етика науки	2	–
Всього годин:		20	0

Завдання для самостійної роботи

Номер і назва теми дисципліни	Завдання	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Тема 1. Наука як предмет філософського дослідження	а) Опрацювання в навчальній літературі: підручник В. Л. Петрушенка «філософія» (поз. 20 рекомекн. літ-ри): теми 1, 6, 9.1, 9.2, 16,17; посібник М. А. Скринника та ін. «Філософія» (поз. 34): теми 1, 5, 10; підручник Е. П. Семенюка, В. П. Мельника «Філософія сучасної науки і техніки» (поз. 28): розділи 1,3. б) Познайомитися з працями: 10, 12, 13, 15, 21, 44, 53, 54.	6	8
Тема 2. Особливості наукового пізнання. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання.	а) Опрацювати: підручник Е. П. Семенюка, В. П. Мельника «Філософія сучасної науки і техніки» – розділ 3. б) Познайомитися з працями: 4, 10, 12, 13, 15, 21, 23, 25, 33.	6	8
Тема 3. Філософські засади наукової картини світу	а) Опрацювати в навчальній літературі: підручник В. Л. Петрушенка «Філософія» – розділ 9.2; посібник М. А. Скринника та ін. «Філософія» – тема 10; підручник Е. П. Семенюка, В. П. Мельника «Філософія сучасної науки і техніки» – розділи 1, 4, 11. б) Познайомитися з працями: 4, 10, 12, 13, 15, 21, 23, 25, 43, 44, 46, 52.	6	8
Тема 4. Наукова раціональність як філософська проблема	Ознайомитися з працями: Додонова В. І. «Про тонкощі концептуальної дискусії щодо сутності раціональності у сучасному філософському дискурсі // Практична філософія. - 2011. - № 3. - С. 15-22.; Релігія і раціональність. Круглий стіл «Філософської думки» // «Філософська думка». - 2012. - №4, С. 5-23.	6	8
Тема 5. Сучасні проблеми	а) Опрацювати: підручник Е. П. Семенюка, В. П. Мельника	6	8

методології наукового пізнання	«Філософія сучасної науки і техніки» – розділи 2, 8, 9. б) Познайомитися з працями: 1, 6, 9, 12, 13, 15, 16, 21, 25, 31, 32, 33, 41, 44.		
Тема 6. Наука і техніка в суспільстві, філософія науки та філософія техніки	Опрацювати підручник: «Філософія сучасної науки і техніки» / Едуард Семенюк, Володимир Мельник. – Вид. 3-тє, випр. та допов. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017.	6	8
Тема 7. Науково-технічна революція та особливості сучасної науки	Ознайомитись з працею Блажевич Н.О. «Науково-технічна революція та її вплив на розвиток науки». Вісник ХНАДУ. Вип. 77, 2017. С.25-29.	6	8
Тема 8. Філософія глобальних проблем сучасності та концепція сталого розвитку	а) Опрацювати: підручник Е. П. Семенюка, В. П. Мельника «Філософія сучасної науки і техніки» – розділи 6, 7. б) Ознайомитися з навчальним посібником Е. П. Семенюка «Філософські засади сталого розвитку» (поз. 29 рекомендованої літератури). в) Ознайомитися з працями: 2, 3, 4, 5, 8, 11, 18, 22, 26, 36, 37, 38, 40, 42, 45.	6	8
Тема 9. Екологізація суспільства та формування екологічної філософії	а) Опрацювати: підручник Е. П. Семенюка, В. П. Мельника «Філософія сучасної науки і техніки» – розділи 6, 7; -навчальний посібник Е. П. Семенюка «Філософські засади сталого розвитку» – розділ 4; - колективні монографії – поз. 8, 27, навчальний посібник – поз. 45. б) Ознайомитися з працями: 3, 4, 11, 18, 22, 26, 36, 37, 38, 40, 42, 51, 55.	6	8
Тема 10. Етика науки	а) Опрацювати: підручник Е. П. Семенюка, В. П. Мельника «Філософія сучасної науки і техніки» – розділ 12. б) Ознайомитися з працями: 7, 12, 13, 15, 22, 29, 30, 42, 44, 46, 47, 51, 53.	6	8
Всього годин:		60	80

Очікувані результати навчання з дисципліни:

Знання теорії та історії філософії та методології сучасної науки, її теоретико-методологічної бази, володіння методами сучасної науки, вміння аналізувати наукові явища та процеси. Розуміння сутності науково-технічної революції та її новітнього (технологічного) етапу, її соціальних наслідків та впливу на природу людини. Усвідомлення глобальних проблем сучасності, закономірностей та вимог оптимального природокористування людства, засад концепції сталого розвитку. Вміння застосовувати основні поняття етики науки в аналізі професійної діяльності вчених, вміння орієнтуватися у моральних колізіях сучасної науки, включаючи специфіку проблем окремих галузей наукового пізнання. Оволодіння дисципліною покликане сприяти формуванню таких компетенцій майбутнього вченого: Компетенції соціально-особистісні:

- здатність до системного творчого мислення, наполегливість у досягненні мети професійної науково-дослідницької діяльності;
- соціальна відповідальність за результати прийняття професійних рішень;
- здатність до пошуку альтернативних рішень у професійній діяльності;
- здатність до саморозвитку та самовдосконалення впродовж життя.

Компетенції загальнонаукові:

- осмислення науки як єдиного, цілісного організму, розуміння ролі в ньому філософії;
- знання методології науки, зокрема її філософського та загальнонаукового рівнів;
- розуміння принципів, методів та процедур наукової діяльності;
- здатність до пошуку, опрацювання та узагальнення релевантної науково-технічної інформації;
- здатність до наукової творчості у професійній галузі, вміння бачити у ній та цінувати евристично-креативні моменти.

Компетенції логіко-інструментальні:

- навички аналізу, оцінки та синтезу нових ідей;
- навички отримання, збереження, опрацювання, поглиблення та поширення професійної науково-технічної інформації;
- навички спілкування в діалоговому, інтерактивному режимі, зокрема з широкою науковою спільнотою.

Компетенції соціально-екологічні:

- широкий філософський погляд на місце та призначення людини у світі – в природі та суспільстві;
- розуміння ідей, принципів, методів і технологій збалансованого природокористування;
- осмислення засад ноосферної стратегії сталого розвитку та ролі науки в ній;
- здатність використовувати принципи сталого розвитку в професійній науковій діяльності;

- вміння розуміти системність внеску різних галузей науки в реалізацію збалансованого природокористування та шляху до сталого розвитку світової спільноти.

Перелік програмних результатів навчання, яких досягають під час вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньо-професійної програми «Фізична терапія, ерготерапія» для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 227 Фізична терапія, ерготерапія
галузі знань 22 Охорона здоров'я.

Шифр	Програмні результати навчання
ПРН1	Демонструвати знання концептуальних та методологічних засад розв'язання наукових проблем у фізичній терапії, ерготерапії та дотичних міждисциплінарних напрямках.
ПРН2	Самостійно аналізувати фундаментальні та прикладні наукові роботи провідних вчених і наукових шкіл у галузі дослідження, порівнювати варіанти удосконалення системи фізичної терапії та/або ерготерапії, розв'язувати завдання та вирішувати проблеми у контексті сучасних викликів.
ПРН3	Генерувати ідеї, формувати і перевіряти наукові гіпотези, обґрунтувати висновки належними результатами теоретичних та емпіричних досліджень, визначати закономірності притаманні предметній області фізичної терапії та/або ерготерапії.
ПРН4	Здійснювати пошук, обробку та аналіз отриманих емпіричних даних, використовувати сучасні статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.
ПРН5	Розробити та впровадити науковий проект (дисертаційну роботу), який дає можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику, розв'язати значущі наукові та практичні проблеми фізичної терапії та/або ерготерапії з дотриманням норм академічної етики і врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів.
ПРН6	Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями наукові та прикладні проблеми фізичної терапії та/або ерготерапії, результати досліджень державною та іноземною мовами, представляти їх у наукових публікаціях провідних міжнародних наукових видань.
ПРН7	Розробляти та реалізовувати наукові проекти відповідно до завдань дисертаційного дослідження, готувати аплікації для отримання грантів на проведення наукових досліджень, подавати пропозиції щодо їх фінансування, реєструвати права на інтелектуальну власність.

ПРН8	Доповнювати систему знань у фізичної терапії та/або ерготерапії, використовувати набуті уміння у передовій професійній практиці та викладацькій діяльності.

Порядок оцінювання результатів навчання з дисципліни

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни формується з урахуванням результатів поточного контролю та екзамену.

Протягом семестру здобувач вищої освіти може отримати максимальну кількість балів – 100 як суму балів за результатами поточного контролю на практичних (семінарських, лабораторних) заняттях та під час консультацій науково-педагогічних працівників з тем, на які не передбачено аудиторних годин. Використовуються такі форми поточного контролю та розподіл балів, які може отримати студент за тему:

Номер і назва теми практичних занять	Засоби оцінювання	Кількість балів за тему
1. Наука як предмет філософського дослідження	Експрес-контроль. Есе. Презентації.	10
2. Особливості наукового пізнання. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання.	Тестування. Доповідь та презентації на задану тему та їх обговорення.	10
3. Філософські засади наукової картини світу	Реферат та презентації на задану тему та їх обговорення	10
4. Наукова раціональність як філософська проблема	Тестування. Есе. Презентації.	10
5. Сучасні проблеми методології наукового пізнання	Реферат, доповіді та презентації на задану тему.	10
6. Наука і техніка в суспільстві, філософія науки та філософія техніки	Експрес-контроль. Есе. Презентації.	10
7. Науково-технічна революція та особливості сучасної науки	Реферат, доповіді та презентації на задану тему.	10

8. Філософія глобальних проблем сучасності та концепція сталого розвитку	Експрес-контроль. Есе. Презентації.	10
9. Екологізація суспільства та формування екологічної філософії	Реферат, доповіді та презентації на задану тему та їх обговорення.	10
10. Етика науки	Тестування. Есе. Презентації.	10
Усього:		100

Лектор під час завершення лекції з теми дисципліни знайомить здобувачів вищої освіти з відповідними завданнями та темами практичних занять.

Перед початком практичного (семінарського, лабораторного) заняття науково-педагогічний працівник ознайомлює здобувачів вищої освіти із формами поточного контролю, які будуть застосовуватись, і кількістю балів, які вони можуть отримати. Під час завершення кожного заняття кожному присутньому здобувачу вищої освіти оголошується кількість отриманих ним балів.

Здобувач вищої освіти, який протягом семестру отримав менше 34 балів, до заліку/екзамену не допускається, і може в установленому порядку пройти повторне вивчення цієї дисципліни.

Заліки/екзамени проводяться у порядку, визначеному у Положенні про організацію освітнього процесу в університеті.

Методи навчання: пояснювально-демонстраційний, частково-пошуковий, дослідницький, метод проблемного викладання, комунікативний з елементами рольової та ділової гри, метод навчальних проектів.

Методи контролю: усний (виступи на практичних заняттях, круглих столах, індивідуальні презентації, групове обговорення, усний захист проектів), письмовий (проектні завдання, наукові реферати), поточний, модульний та семестровий контроль аспірантів/здобувачів вищої освіти

Форми підсумкового контролю: екзамен.

Засоби діагностики успішності навчання: індивідуальні завдання та вправи для аудиторної та самостійної роботи, перелік тем для обговорення, перелік тем наукових рефератів, комплекти тестових завдань для поточного, модульного та підсумкового контролів.

Види навчальних занять: лекційні, практичні.

Рекомендовані джерела інформації:

Основна література:

1. Білецький І. П. Філософія науки: навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2005. 128 с.
2. Бірта Г. О., Бургу Ю. Г. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2014. 142 с.
3. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. Методологія наукових досліджень. Навчальний посібник. Київ. Вид. Ліра-К. 2018. 352 с.
4. Галіченко М. В., Поліщук І. Є. Хрестоматія з історії та філософії науки. Херсон, 2018. 158 с.
5. Гришанов І. В., Поліщук І. Є. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки» для магістрантів та аспірантів усіх спеціальностей. Частина І. Херсон : Вид-во ХДУ, 2004. 120 с.
6. Гришанов І. В., Поліщук І. Є. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки» для магістрантів та аспірантів усіх спеціальностей. Частина ІІ. Херсон : Вид-во ХДУ, 2004. 84 с.
7. Данильян О., Дзьобань О. Методологія наукових досліджень. Підручник. Вид. Право. 2019. 368с.
8. Дескриптивність нелінійного теоретичного знання / в кн.: Людина в складному світі. – Суми: Університетська книга, 2018. С. 177-198.
9. Добронравова І. С. Новітня західна філософія науки: підручник. Київ : ПАРАПАН, 2008. 214 с.
10. Добронравова І. С., Сидоренко Л. Філософія та методологія науки: підручник. Київ : ВПЦ Київський університет, 2008. 223 с.
11. Добронравова І., Білоус Т., Комар О. Новітня філософія науки: підручник. Київ : Логос, 2009. 244 с.
12. Євтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень. Навчальний посібник. Вид. Центр навч.літ. 2019. 350 с.
13. Іщенко М. П., Руденко І. І. Філософія науки: питання теорії і методології: навч. посіб. Київ : УБС НБУ, 2010. 444 с.
14. Корягін М., Чік В. Основи наукових досліджень. Вид. Алеута. 2019. 492 с.
15. Кузь О. М., Чешко В. Ф. Філософія науки: навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.
16. Максюта М. Є. Філософія науки: Навч. посіб. Київ : Урожай, 2004. 418 с.
17. Мальська М., Пандяк І. Організація наукових досліджень. Навчальний посібник. Вид. Центр учб.літ. 2017.131 с.
18. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. / За ред. І. С. Добронравової, О. В. Руденко. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с.
19. Петінова О. Б. Філософія науки: навч. посіб. Одеса, 2018. 213 с.
20. Петрушенко В. Л. Філософія і методологія науки: навч. посіб. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2016. 184 с.

21. Поліщук І. Є., Галіченко М.В. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки»: Науково-методичне видання. Херсон : Айлант, 2009. 76 с.
22. Попович М. В., Кримський С. Б., Йолон П. Ф. Теорія смислу в гуманітарних дослідженнях та інтенціональні моделі в точних науках. Київ : Наукова думка, 2012. 456 с.
23. Пронський В. М. Філософія науки: Конспект лекцій для аспірантів, пошукачів та магістрів. Київ : НТУУ «КПІ», 1997. 200 с.
24. Ратніков В. С. Основи філософії науки та філософії техніки: навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2012. 291 с.
25. Ратніков В. С., Макаров З. Ю. Історія та філософія науки: хрестоматія: навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2009. 416 с.
26. Самардак М. М. Філософія науки. Напрями, теми, концепції: навч. посіб. Київ : ПАРАПАН, 2011. 203 с.
27. Семенюк Е., Мельник В. Філософія сучасної науки та техніки: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 306 с.
28. Сергієнко В. В. Філософські проблеми наукового пізнання: навч. посіб. Кременчук : Кременчуцький національний університет ім. Михайла Остроградського, 2011. 103 с.
29. Філософія науки (методи та форми наукового пізнання): навч. посіб. для самост. роботи / А.О. Осипов ; Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля. Дніпропетровськ : Дніпропетр. ун-т ім. А. Нобеля, 2014. 195 с.
30. Філософія науки та інноваційного розвитку / за наук. ред. Л. А. Чекаля. Київ : Ніжин, 2011. 327 с.
31. Філософія науки. Підручник для аспірантів. – Київ: Центр учбової літератури, 2018. 218 с.
32. Філософія науки: навч. посіб. / за ред. Афанасьєва Л.В. Мелітополь : Люкс, 2011. 207 с.
33. Філософія науки: навч. посіб. / за ред. Фірсова Л. В. Харків : ППВ «Нове слово», 2003. 335 с.
34. Філософія науки: підручник / за ред. І. С. Добронравової. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 255 с.
35. Ханстантинов В. О. Філософія науки: Курс лекцій. Миколаїв: МНАУ, 2017. 188 с.
36. Штанько В. І. Філософія і методологія сучасної науки. Підручник. Харків, 2017. 177 с.

Додаткова література:

1. Апель К.-О. Априорі спільноти комунікації та основи етики. До проблеми раціонального обґрунтування етики за доби науки. *Сучасна зарубіжна філософія : Течії і напрямки. Хрестоматія*. Київ : Ваклер, 1996. С. 359 – 412.
2. Арутюнов В. Х., Мішин В. М., Свінцицький В. М. Методологія соціально-економічного пізнання. Навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 353 с.

3. Білоус Т. М. Натуралізм у сучасній філософії науки: когнітивні засади. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія*. 2013. Вип. 663–664. С. 246 – 252.
4. Білоус Т. М. Натуралістична філософія економіки. *Філософська думка*. Київ, 2016. № 2. С. 81 – 93.
5. Вернадський В. І. Про науковий світогляд [пер. М. Кратко]. Київ : НАН України ; Центр гуманітарної освіти , 1996. 56 с.
6. Добронравова І. С. Норми наукового дослідження в нелінійному природознавстві. *Філософська думка*. Київ, 1999. № 4. С. 36 – 48.
7. Добронравова І. Практична філософія науки. Суми : Університетська книга, 2017. 352 с.
8. Добронравова І. С. Практична філософія постнекласичної науки про наукову істину та людську свободу. *Філософія освіти*. 2014. № 2. С. 224 – 234.
9. Єрмоленко А. М. Екоетика у світлі парадигмального повороту в філософії (попередні зауваги до критики екологічного розуму). *Філософська думка*. Київ, 2008. № 3. С. 88 – 108.
10. Єрмоленко А. М. Екологічна етика: проблема обґрунтування. *Практична філософія*. 2003. № 3. С. 133 – 148.
11. Запорожан В. М., Аряєв М. Л. Біоетика та біобезпека. Київ : Здоров'я, 2013. 456 с.
12. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. / *Das Prinzip Verantwortung. Versuch einer Ethik für die technologische Zivilisation* ; пер. з нім. А.Єрмоленка. Київ : Лібра, 2001. 400 с.
13. Кадикало А. М. Аспекти трансформації орієнтирів наукового мислення. *Практична філософія*. Київ, 2016. № 4. С. 134 – 140.
14. Кадикало А. М. Статус «об'єктивного суб'єкта» в науковому пізнанні. *Вісник ЛНУ. Серія: філософські науки*. Львів, 2015. Вип. 17. С. 49 – 56.
15. Кадикало А. М. «Стіна» Планка як агностичний принцип у фундаментальному науковому пізнанні. *Науковий журнал «Гуманітарні візії»*. Львів, 2016. № 1. С. 79 – 85.
16. Кисельов М. М. Біологічна етика в системі практичної філософії. *Практична філософія*. Київ, 2000. № 1. С. 166 – 177.
17. Комар О. В. Гуманізація науки чи натуралізація філософії? *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія*. 2009. Вип. 466–467. С. 82 – 86.
18. Марчук М. Г. Ціннісні потенції знання. Чернівці : Рута, 2001. 319 с.
19. Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень» для аспірантів (здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії) / уклад. : О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 40 с.

20. Ожеван М. Фундаментальний характер випадковості та антропні принципи самоорганізації «суспільства ризиків». *Sententiae : наук. праці Спільноти дослідників модерної філософії (Паскалівського товариства)*. Вінниця, 2007. Вип. 1. С. 126 – 134.
21. Повторева С. М. Структурний підхід – структуралізм – постструктуралізм: еволюція методології та її поширення в гуманітарних студіях: Монографія. Львів : Вид-во Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2010. 332 с.
22. Попович М. В. Раціональність і виміри людського буття. Київ : Сфера, 1997. 451 с.
23. Рижко В. А. Сучасні інновації в наукових і освітянських методологіях та практиках: напрямки та проблеми. *Наукові і освітянські методології та практики*. Київ, 2004. Вип. 2. С. 18–30.
24. Сидоренко Л. І. Аксиологія постнекласичної науки. *Сучасна українська філософія: традиції, тенденції, інновації : зб. наук. праць / відп. ред. А. Є. Конверський, Л. О. Шашкова*. Київ, 2011. С. 204 – 222.
25. Сидоренко Л. І. Проблеми етики науки в постнекласичному дискурсі. *Філософські проблеми гуманітарних наук : альманах*. Київ, 2010. № 19. С. 11 – 125.
26. Сидоренко Л. І. Університетська школа філософії та методології науки: підсумки та перспективи певних напрямів. *Наукові записки. Філософський факультет. КНУ імені Тараса Шевченка, КПВД «Педагогіка»*. Київ, 2004. Т. XII. С. 155 – 162.
27. Скотнай В. Раціональне та ірраціональне в науці й освіті. Київ – Дрогобич : Коло, 2003. 288 с.
28. Тейлор Ч. Подолання епістемології. *Після філософії : кінець чи трансформація? / Чарльз Тейлор ; пер. з англ. О.М. Соболев ; упоряд. : К. Банес та ін.* Київ, 2000. С. 406–431.
29. Чуйко В. Л. Рефлексія основоположень методологій філософії науки: Монографія. Київ : КНУШ, 2000. 252 с.

Електронні ресурси:

1. Айтов С. Ш. Філософія науки К. Поппера: історично-антропологічні елементи методології. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : історія і філософія науки і техніки*. 2014. Т. 22. С. 45 – 49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduifnt_2014_22_22_6
2. Білоус Т. Філософія науки у системі сучасної освіти: філософія конкретних наук та філософія експерименту. *Філософська думка*. Київ, 2013. № 5. С. 113 – 123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Philos_2013_5_15
3. Владленова І. В. Розвиток позитивістської традиції в філософії науки. *Гілея : науковий вісник*. 2014. Вип. 88. С. 103 – 111. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_88_27
4. Галіченко М., Поліщук І. Проблема застосування синергетичної методології в соціально-гуманітарних науках. *Південний архів. Іст. науки.* :

- Зб. наук. праць. 2010. Вип. 31-32. С. 26–34. URL : http://archive.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum/Pain/2010_31_32/Gal_Pol.pdf
5. Гейко С. М. Соціологія знання та науки в контексті філософії науки. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки*. 2012. № 995, вип. 46. С. 114 – 117. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2012_995_46_26
6. Гейко С. М. Соціально-філософські виміри науки: історичний розвиток соціалізації науки та сучасні параметри наукової професії. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки*. 2013. № 1057, Вип. 49 (1). С. 23 – 25. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2013_1057_49%281%29_6
7. Герасимчук А. А. Методологія філософії та методологія науки: порівняльний аналіз. *Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: виклики сьогодення: зб. наукових праць / за заг. ред. проф. Сауха П. Ю., 8 грудня 2010 р, Житомир*. [Електронний ресурс]. URL : http://www.zu.edu.ua/ist_kaf3_sklad.html
8. Добронравова І. С. Концепції наукової раціональності в сучасній філософії науки [Електронний ресурс]. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/pidr1.html>
9. Добронравова І. С. Філософія науки. Підручник для аспірантів [Електронний ресурс]. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/PhN/zmist.htm>
10. Добронравова І. С., Сидоренко Л. І, Петрущенко С. П., Шашкова Л. О. Філософія науки. Київ, 2002. [Електронний ресурс]. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Dobr/zmist.html>
11. Добронравова І. С., Фінкель Л. С. Динамічний хаос у соціумі як середовище соціальної самоорганізації. *Соціологія : теорія, методи, маркетинг*. 2005. № 1. С. 168 – 180. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua>
12. Заглада В. М. Взаємозближення наукової істини і цінностей у сучасному науковому пізнанні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2018. № 1. С. 26 – 31. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/27852>
13. Заглада В. М. Взаємозумовленість і динаміка внутрішніх і зовнішніх цінностей аксіосфери науки. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2015. № 81. С. 10 – 15. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/19874>
14. Книш І. В. Гуманітарні та природничі науки в постнекласичній освіті. *Філософія науки: традиція та інновації*. 2013. № 2. С. 25 – 33. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FilosNauk_2013_2_5.
15. Колінгвуд Р. Дж. Ідея історії. Київ : Основи, 1996. 615 с. URL : <http://litopys.org.ua/colin/colin.htm>
16. Лаута О. Д. Співвідношення науки та філософії в контексті філософії науки. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки*. 2013. № 1057, вип. 49 (1). С. 36 – 39. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2013_1057_49\(1\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2013_1057_49(1)_9)

17. Марчук М, Сербін М. Прагматизм і неопрагматизм у контексті сучасної філософії науки. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія*. 2014. Вип. 726-727. С. 92 – 97. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_fil_2014_726-727_20
18. Онуфрійчук Р. В. Методологічна легітимізація багатомірної моделі реальності в сучасній філософії науки. *Гілея : науковий вісник*. 2013. № 72. С. 312 – 316. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_72_60.
19. Поліщук О. П. Інтуїтивне мислення. *Практична філософія*. Київ, 2003. № 2. С. 37 – 44. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/8781>
20. Поліщук, О. П. Постнекласична наука: соціально-гуманітарний поворот. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2010. № 53. С. 3–7. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/4563>
21. Самардак М. М. «Критична теорія» науки Франкфуртської школи (до 80-ліття Франкфуртського інституту соціальних досліджень). *ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2003. № 12. С. 19 – 23. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/94>
22. Самборська О. Кореляція епістемних і метафізичних аспектів у сучасній філософії науки. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія*. 2011. Вип. 561-562. С. 60 – 64. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_fil_2011_561-562_13
23. Саух П. Ю. Феномен наукової школи в контексті реалій сучасної науки. *Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл : проблеми, досвід, перспективи : зб. наук. праць*. 2012. С. 44 – 51. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/18412>
24. Свінцицька О. І. Теоретичне підґрунтя інтуїтивізму Б. Кроче. *Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: творче, критичне і практичне мислення : зб. наук. праць / [за заг. ред. д.філос.н. Поліщук О. П.]*. 2009. С. 101 – 103. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/9919>
25. Сидоренко Л. І. Філософія науки В. І. Вернадського. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*. 2013. Вип. 3. С. 25 – 27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_FP_2013_3_7
26. Сітько С. П. Квантово-механічна основа багатоманітної диференційної стійкості живого [Електронний ресурс]. *Фізика живого*. 2005. № 1. С. 5–8. URL : <http://www.sergiysitko.org.ua>
27. Спиця Н. В. Філософія науки: від Нового часу до сьогодні. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2012. Вип. 49. С. 152 – 158. URL http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpqgvzdia_2012_49_17
28. Шашкова Л. О. Історичний перспективізм і культурно-історичний проект філософії науки: методологічні паралелі. *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2018. № 1. С. 32 – 37. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fpqn_2018_1_7.